

Barne- og
familiedepartementet

Strategi

Et trygt hjem for alle

Regjeringens fosterhjemstrategi 2021-2025

INNHOOLD

1. REGJERINGENS MÅL	4
2. BAKGRUNN FOR STRATEGIEN	5
3. TILTAKENE I STRATEGIEN	7
4. BEDRE REKRUTTERING	8
4.1 Familie og nære nettverk	8
4.2 Kampanjer og samarbeid med frivillige organisasjoner	9
4.3 Videre utrednings- og utviklingsarbeid	9
5. GOD OPPLÆRING OG OPPFØLGING	11
5.1 Krav til opplæring	11
5.2 Krav til oppfølging	12
5.3 Faglige anbefalinger om opplæring og oppfølging	13
5.4 Samarbeid med barnas foreldre	13
5.5 Sterkere kommunale fagmiljøer	14
5.6 Videre utrednings- og utviklingsarbeid	14
6. HELHETLIG OG KOORDINERT HJELP	15
6.1 Helsekartlegging	15
6.2 Samarbeid, samordning og barnekoordinator	16
6.3 Oppfølging av unge over 18 år	16
7. MER FORUTSIGBARE RAMMER	18
7.1 Økonomiske rammevilkår for ordinære fosterhjem	18
7.2 Fosterforeldres uttalerett og klagerett ved flytting	20
7.3 Rammer for spesialiserte fosterhjem	21
7.4 Videre utrednings- og utviklingsarbeid	21
8. AKTØRENE I FOSTERHJEMSSTRATEGIEN	23

FORORD

Jeg er glad for å kunne legge frem regjeringens fosterhjemstrategi, som har som mål å gi alle barn et trygt hjem. Fosterhjem er det mest brukte omsorgstiltaket for barn som av ulike årsaker ikke kan bo hos foreldrene sine. Det er derfor et av tiltakene det er viktigst at vi som samfunn er gode på og lykkes med.

Fosterfamiliene skal gi barna den omsorgen og støtten de trenger for å utvikle sine evner og stå støtt på egne ben i livet. Det er en uvurderlig oppgave fosterfamiliene påtar seg! Takk til alle dere som åpner deres hjem og hjerter for barn som trenger et nytt hjem for en kortere eller lengre periode!

Barn i fosterhjem er ulike og har forskjellige behov. De trenger derfor også ulike fosterhjem. Felles for alle er at de trenger fosterforeldre som evner å se dem og gi dem kjærlighet og omsorg. Regjeringen har som mål å rekruttere nok trygge og stabile fosterhjem, slik at hvert barn får et hjem tilpasset sine behov. Det er også ønskelig å skaffe flere fosterhjem i barnets familie eller nettverk. Når barn kan flytte inn hos noen de kjenner litt fra før, kan overgangen til fosterhjemmet bli lettere.

Regjeringen jobber for å redusere brudd og flyttinger i fosterhjem. For å få til dette er det nødvendig å trygge fosterhjemmet gjennom god oppfølging, tilrettelegging og hjelp til å håndtere vanskelige situasjoner. Det er også nødvendig at fosterforeldrene har gode og forutsigbare rammevilkår.

Jeg håper denne strategien vil være nyttig for kommunene i deres arbeid for en god fosterhjemsomsorg, og at den vil bidra til at flere barn får et trygt hjem.

Og hvis du kan hjelpe noen i ditt nærmiljø som trenger et hjem, ta kontakt med din lokale fosterhjemstjeneste eller les mer på Bufdir.no.

Vennlig hilsen
Kjell Ingolf Ropstad
Barne- og familieminister

Foto: Bufdir/ByAksel.

1. REGJERINGENS MÅL

Regjeringens overordnede mål for fosterhjemsomsorgen er å øke stabiliteten i og tilgangen på gode fosterhjem, slik at alle barn får et trygt hjem. I Granavolden-plattformen fremgår det at regjeringen vil bedre vilkårene for fosterfamilier, styrke rekrutteringen av fosterhjem og bedre ettervernet for barn i fosterhjem. Regjeringen har også som mål at flere søsken skal vokse opp i samme fosterhjem, når det er mulig og til barnets beste.

Denne strategien gir en helhetlig fremstilling av regjeringens mål, prioriteringer og tiltak på fosterhjemsområdet. Målgruppen for strategien er først og fremst barn i fosterhjem, fosterfamiliene og ansatte i barnevernet. Målet med tiltakene er å:

- Rekruttere flere fosterhjem som gir barn en god og stabil omsorgssituasjon. Ventetiden for barn som trenger fosterhjem skal ned.
- Styrke opplæringen og oppfølgingen av fosterhjemmene, slik at barna og fosterforeldrene får helhetlig og tilpasset hjelp. Færre barn skal oppleve utilsiktede flyttinger.
- Tilpasse rammevilkårene til fosterfamilien og barnets behov. Det skal bli mer forutsigbart for både fosterhjemmene og kommunene hvilke vilkår som gjelder.

Fosterhjemsstrategien skal videre vise hvordan regjeringen følger opp forslag i NOU 2018:18 *Tryggerammer for fosterhjem*. Strategien ses også i sammenheng med barnevernsreformen, som blant annet innebærer at kommunene fra 2022 vil få et større ansvar for fosterhjemsomsorgen. Tiltakene skal understøtte kommunenes arbeid med å sørge for god kvalitet i fosterhjemsarbeidet.

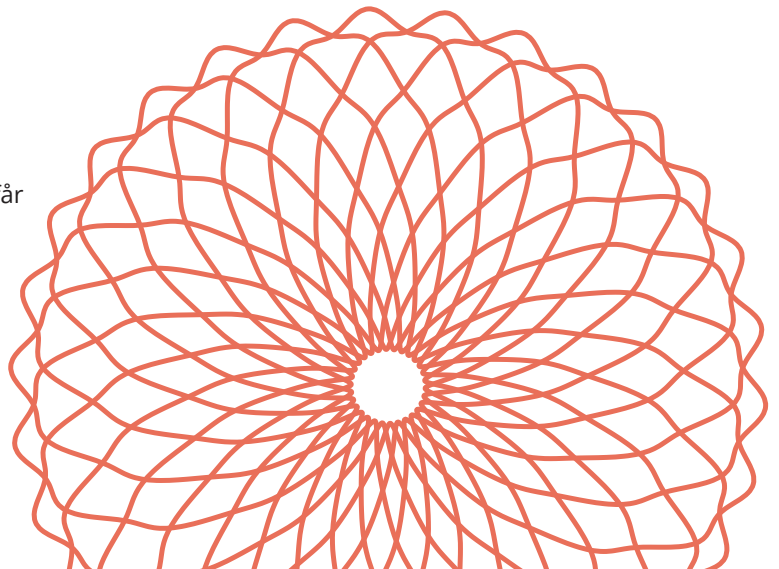

Foto: Bufdir/ByAksel.

2. BAKGRUNN FOR STRATEGIEN

Et fosterhjem er et privat hjem som ivaretar omsorgen for barn på grunnlag av vedtak etter barnevernloven. Fosterhjem skiller seg fra andre barnevernstiltak, fordi barnevernet er avhengig av at privatpersoner påtar seg oppdrag og tar imot barn som trenger et hjem. Fosterhjem brukes som tiltak både ved vedtak om frivillig hjelpetiltak og ved omsorgsovertakelse. Ved midlertidige vedtak i akutsituasjoner benyttes beredskapshjem. Ved en omsorgsovertakelse ivaretar fosterforeldrene omsorgen for barnet på vegne av barnevernstjenesten. Når fosterhjem brukes som frivillig hjelpetiltak ivaretar fosterforeldrene omsorgen for barnet på vegne av foreldrene. Barnevernstjenesten har ansvar for oppfølgingen av barnet, barnets foreldre og fosterfamilie når barnet bor i fosterhjem.

Fosterhjem er det mest brukte barnevernstiltaket for barn som av ulike årsaker ikke kan bo hos sine foreldre. De siste årene har det til enhver tid bodd om lag 11 000 barn og unge i alderen 0-22 år i fosterhjem. I tillegg har om lag 600 barn bodd i beredskapshjem.

I strategien bruker vi begrepet ordinære fosterhjem om hjem som har kommunen som oppdragsgiver. Spesialiserte fosterhjem brukes om hjem som Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) fra 2022 kan tilby kommunene i særlige tilfeller når barn har behov for tiltak utenfor hjemmet.

Med fosterhjem menes private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barnevernstjenestens beslutning om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4, eller i samband med omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 eller § 4-8 andre og tredje ledd, samt private hjem som skal godkjennes etter § 4-7. Denne definisjonen av fosterhjem fremgår av barnevernloven § 4-22 første ledd.

Barnevernsreformen, fosterhjemsmeldingen og fosterhjemsutvalgets utredning danner bakgrunnen for tiltakene i strategien. Fosterhjemsstrategien må også ses i sammenheng med ny barnevernslov som er lagt frem for Stortinget.¹ Det er lagt opp til at den nye loven skal tre i kraft fra 2023.

Prop. 73 L (2016-2017) Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)

Det overordnede målet med barnevernsreformen er bedre tilpasset hjelp til barn og familier i barnevernet og økt vekt på forebyggende arbeid, slik at flere barn kan vokse opp i sitt nærmiljø. Reformen trer i kraft i 2022 og vil gi kommunene fullt økonomisk ansvar for ordinære fosterhjem. Kommunenes ansvar for oppfølging av fosterhjem har blitt tydeliggjort i loven, og ansvaret blir utvidet til å omfatte all veiledning av fosterhjemmet. I forbindelse med reformen ble det også vedtatt å lovfeste kommunens plikt til å søke etter fosterhjem i barnets familie og nære nettverk. Denne plikten trådte i kraft 1. juli 2018.

Meld. St. 17 (2015-2016) Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste

Målet med fosterhjemsmeldingen var å legge grunnlaget for en videreutvikling og kvalitetsheving av fosterhjemsomsorgen. Meldingen understreket at faglige og økonomiske rammebetingelser må ses i sammenheng for å lykkes med å få tilstrekkelige, riktige og stabile fosterhjem. Det ble lagt vekt på at forsterkning av fosterhjem i større grad bør skje gjennom oppfølging, veiledning og praktisk tilrettelegging, heller enn økt økonomisk godtgjøring og frikjøp. Som en oppfølging av meldingen, jobber Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) blant annet med å utarbeide faglige anbefalinger om gjennomføring av besøk i foster-

hjemmet, samtale med barn i fosterhjem, dokumentasjon av arbeidet og barnevernsfaglige vurderinger.

I Stortingets behandling av meldingen ble det vedtatt å oppnevne et offentlig utvalg (fosterhjemsutvalget). Stortinget fattet også flere vedtak som ble tatt inn i mandatet til utvalget, som utredning av økonomiske rammevilkår og pensjon for fosterforeldre, bedre oppfølging av fosterforeldre som tar imot barn med funksjonsnedsettelse, og tiltak for å legge bedre til rette for at fosterfamilier kan ta imot søsken.

NOU 2018:18 Trygge rammer for fosterhjem

Fosterhjemsutvalget utredet rammevilkårene for ordinære fosterhjem og vurderte behovet for endringer for å gi barn og fosterfamilier større forutsigbarhet, mer trygghet og bedre tilpassede tiltak. Utvalget vurderte de økonomiske og faglige rammebetingelsene for fosterhjemmene, samt hvordan andre tjenester kan bidra til mer helhetlig støtte rundt barnet og fosterfamilien. Fosterhjemsutvalget så på fosterhjem først og fremst i et familieperspektiv. Fosterhjemmet skal ta barnet inn som en del av sin familie og gi barnet omsorg, trygghet og tilhørighet. Utvalget anerkjente at fosterhjem likevel skiller seg fra andre familier og mente den fremtidige fosterhjemsomsorgen og rammebetingelsene for fosterhjem må ta høyde for oppgavens mangfoldige karakter.

Utvalget hadde en rekke forslag til tiltak. Dette omfattet tiltak for å styrke de faglige og økonomiske rammevilkårene for fosterhjem og skape et bedre tverrfaglig og tverretattlig samarbeid om barn i fosterhjem. De konkrete forslagene, og hvordan disse er vurdert, blir nærmere omtalt i kapittel 4, 5, 6 og 7 i strategien.

Foto: Adobe Stock.

1 Prop. 133 L (2020–2021) - regjeringen.no

3. TILTAKENE I STRATEGIEN

Tiltakene i strategien skal øke stabiliteten i og tilgangen på gode fosterhjem, slik at alle barn får et trygt hjem. For å oppnå dette gjør regjeringen følgende:

1. Styrker kommunenes rekruttering av fosterhjem i barnas familie og nære nettverk. Statsforvalterne har fått økte ressurser til å følge opp kommunenes arbeid.
2. Viderefører nasjonale kampanjer for å rekruttere flere fosterhjem. Dette omfatter arbeid med å mobilisere frivillige organisasjoner og tros- og livssynssamfunn til å bidra med å rekruttere fosterhjem.
3. Innfører krav i fosterhjemsforskriften om at alle fosterforeldre må gjennomføre opplæring, slik at de blir godt forberedt på fosterhjemsoppdraget. Opplæringen skal være i tråd med nasjonale anbefalinger.
4. Tydeliggjør krav i fosterhjemsforskriften om at barnevernstjenesten må sørge for at oppfølgingen av barna og fosterfamilien er helhetlig og tilpasset behovene. Bufdir utarbeider nasjonale anbefalinger om oppfølgingen av barna, barnas biologiske foreldre og fosterfamilien.
5. Legger til rette for at det etableres sterkere fagmiljøer på fosterhjemsarbeid i kommunene, gjennom tiltak for å øke kompetansen blant ansatte og stimulere til tiltaksutvikling og samarbeid mellom kommuner i kommunale læringsnettverk.
6. Foreslår å etablere og lovfeste tilbud om tverrfaglig helsekartlegging av barn som må plasseres utenfor hjemmet, som grunnlag for bedre tilrettelegging og oppfølging av barn i fosterhjem og institusjon.

7. Foreslår å forsterke samarbeidet om barn som trenger hjelp fra flere tjenester, gjennom å styrke samarbeidspliktene til tjenestene for barn og unge, innføre en kommunal samordningsplikt og rett til barnekoordinator for barn som trenger langvarig og koordinert hjelp.
8. Sørger for tydelige anbefalinger om økonomiske rammevilkår for ordinære fosterhjem. Anbefalingene innebærer en fast grunnstøtte, standardisert periode med frikjøp fra arbeid etter at barnet har flyttet inn og tydeligere kriterier for lengre perioder med frikjøp.
9. Foreslår å lovfeste en rett for fosterforeldre til å uttale seg før det treffes vedtak om å flytte et barn fra fosterhjemmet, samt lovfeste at fosterforeldre kan gis adgang til å klage på vedtak om flytting.
10. Klargjør rammene for bruk av spesialiserte fosterhjem og fosterhjem levert av private tjenesteytere.

De ulike tiltakene blir beskrevet nærmere i kapittel 4, 5, 6 og 7. Her omtales også videre utrednings- og utviklingsarbeid som skal gjennomføres i strategi-perioden.

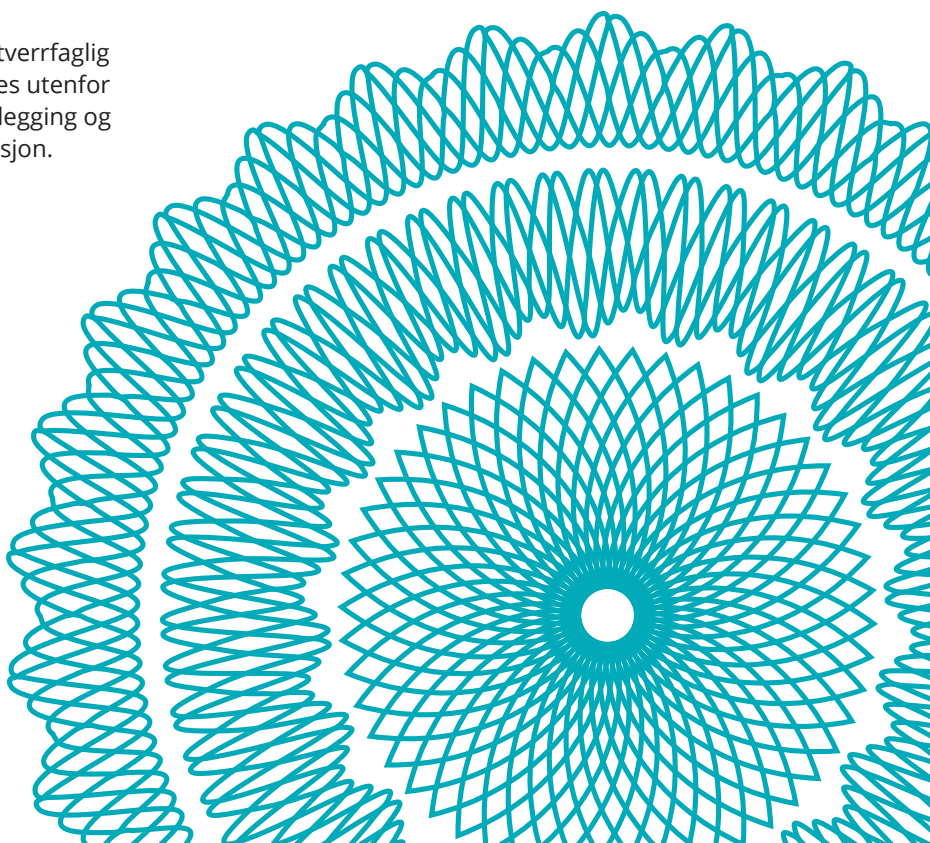

Foto: Adobe Stock.

4. BEDRE REKRUTTERING

I Norge er bruken av fosterhjem for barn som ikke kan bo hjemme høyere enn i mange andre sammenlignbare land, og det har over lengre tid vært en utvikling mot økt bruk av fosterhjem fremfor institusjon. Dette har blant annet bakgrunn i et faglig standpunkt om at de fleste barn har best av å vokse opp i en familie. Det er samtidig en kontinuerlig utfordring å skaffe nok egnede fosterhjem. Utfordringene kommer blant annet til uttrykk ved at for mange barn må vente lenge på et fosterhjem. Regjeringen vil derfor styrke rekrutteringen.

Fosterhjemsutvalget la vekt på at tiltak for å gi fosterfamiliene mer forutsigbarhet og bedre tilpasset støtte ville forbedre rekrutteringen av fosterhjem. Tiltak på disse områdene er nærmere omtalt i kapittel 5, 6 og 7.

4.1 Familie og nære nettverk

Kommunens plikt til alltid å vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan benyttes som fosterhjem ble lovfestet i juni 2018. Det er fortsatt store forskjeller mellom kommuner i rekruttering og bruk av fosterhjem i familie og nære nettverk, og dette tyder på

at det i mange kommuner er et potensial for å rekruttere flere slike fosterhjem.

Regjeringen har i 2021 styrket statsforvalterne med et halvt årsverk per embete for å øke embetenes kapasitet til å følge opp og veilede kommunene i deres arbeid med å rekruttere fosterhjem i barnas familie og nære nettverk. Tiltaket ses i sammenheng med bevilgninger til utviklingsarbeid i kommunale læringsnettverk for å styrke kommunenes fosterhjemsarbeid. Dette omtales nærmere i kapittel 5.5.

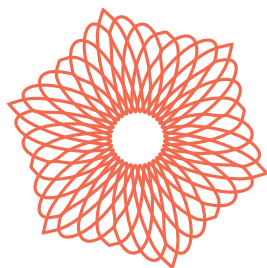
Bufetat har fått føringer om å samarbeide med kommunene om å finne fosterhjem i barnas familie og nære nettverk, når kommunen ber om bistand til dette. Bufetat kan blant annet bistå med metodestøtte og gjennomføring av familieråd i kommunene. Regionene i Bufetat har også fått i oppdrag å utvikle systematisk samarbeid med kommuner som har lav andel plasseringer i familie og nettverk.

4.2 Kampanjer og samarbeid med frivillige organisasjoner

Stortinget har de siste årene bevilget midler til nasjonale kampanjer for å skaffe flere fosterhjem til barn i barnevernet. Arbeidet drives av Bufdir. Kampanjene skal bidra til å få flere til å vurdere å bli fosterhjem og få interesserte til å ta kontakt med Bufetat. Regionene i Bufetat har ansvaret for å følge opp henvendelser fra potensielle fosterforeldre. Arbeidet har bidratt til en jevn tilgang på nye fosterforeldre.

Det er et mål å styrke samarbeidet med sivil sektor og frivillige organisasjoner, for å nå ut til deler av befolkningen som er særlig opptatt av å gjøre en innsats overfor felleskapet og sårbare grupper. Departementet har i den forbindelse etablert et samarbeid med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. Samarbeidet med ulike tros- og livssynssamfunn er blant annet viktig for å skaffe fosterhjem som kan ivareta barnas etniske, språklige, kulturelle og religiøse tilknytning.

Mer informasjon om Bufdirs arbeid med nasjonale kampanjer finnes her: <http://bufdir.no/fosterhjemsstrategien>.

4.3 Videre utrednings- og utviklingsarbeid

Tiltaksporteføljen for barn som ikke kan bo hjemme

Tiltakene som blir iverksatt for å styrke rekrutteringen og oppfølgingen av fosterhjem skal øke tilgangen på fosterhjem og bidra til at tilbudet blir bedre tilpasset de behovene barna har. Det er likevel en risiko for at det fortsatt kan være vanskelig å skaffe egnede fosterhjem til noen av barna som venter lenge på fosterhjem. Bufdir har derfor fått i oppgave å vurdere om tiltaksporteføljen til barn som ikke kan bo hjemme bør videreutvikles. Utredningsarbeidet vil særlig gjelde følgende målgrupper:

- barn under 13 år som har store oppfølgingsbehov
- søskenflokker
- eldre barn/ungdom som skal plasseres utenfor hjemmet, men der verken fosterhjem eller institusjon fra Bufetat anses som et egnet alternativ

Bufdir skal i utredningen vurdere om behovene til de ulike målgruppene best kan dekkes gjennom tilpasninger i dagens fosterhjems- eller institusjonstilbud, eller om det bør legges til rette for økt bruk av andre typer tiltak. Utredningsarbeidet skal inneholde evalueringer og vurderinger av alternative tiltak som kommuner eller andre aktører har utviklet. Det finnes i dag enkelte former for to-base-tiltak, som i praksis innebærer en kombinasjon av institusjon og fosterhjem eller fosterhjem og besøkshjem. Det finnes også eksempler på egne fosterhjemsmodeller for søsken der flere fosterforeldre samarbeider om omsorgen for barna, samt flere former for

Etter barnevernloven § 2-3 annet ledd bokstav a har Bufetat plikt til å bistå barnevernstjenesten med plassering av barn utenfor hjemmet (bistandsplikten). Plikten inntreder på anmodning fra kommunen og innebærer at Bufetat skal finne frem til et egnet fosterhjem eller en egnet institusjonsplass til det enkelte barn. For å oppfylle bistandsplikten må Bufetat til enhver tid ha et tilgjengelig og tilstrekkelig differensiert tiltaksapparat. Bistandsplikten har derfor nær sammenheng med Bufetats ansvar for å rekruttere og formidle fosterhjem, jf. barnevernloven § 2-3 annet ledd bokstav b. Rekrutteringsansvaret innebærer at etaten må iverksette de tiltak som er nødvendige for at det skal finnes et tilstrekkelig antall fosterhjem. Hjemmene som Bufetat rekrutterer, må dekke barns ulike behov.

Kommunen kan også selv rekruttere fosterhjem. Kommunen har i dag en lovfestet plikt til å alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem, jf. § 4-22 tredje ledd. Med barnets nære nettverk siktes det til personer som barnet har en etablert og trygg relasjon til. Det er ikke nødvendig at vedkommende bor geografisk nær barnet. Det sentrale er at barnet kjenner vedkommende fra før, og at det foreligger et etablert forhold.

Det følger i dag av barnevernloven § 4-22 femte ledd at det er fosterhjems kommunen (der fosterhjemmet ligger) som har ansvaret for godkjenning av fosterhjemmet. Når barnevernsreformen trer i kraft endres bestemmelsen slik at ansvaret for godkjenning av fosterhjem overføres til omsorgskommunen (der barnet bor i utgangspunktet). Omsorgskommunen vil da få ansvaret for både valg og godkjenning av fosterhjem til det enkelte barnet. Bestemmelsen flyttes til § 4-22 tredje ledd. I samsvar med vedtatte endringer i fosterhjemsforskriften § 5, kan omsorgskommunen og fosterhjems kommunen avtale en annen ansvarsfordeling.

bofellesskap eller bolig med oppfølging i kommunal regi, der hovedsakelig ungdom i alderen 16-23 år er målgruppen.

Dersom behovene tilsier det, vil det gjøres en utredning av eventuelle regelverksendringer, samt avklare ansvarsdelingen mellom stat og kommune ved bruk av slike tiltak.

Insentiver til rekruttering i barnas familie og nære nettverk

Fosterhjemsutvalget foreslo å innføre en plikt for kommunen til alltid å vurdere om barnet kan flytte i fosterhjem i egen kommune. Departementet følger ikke opp dette forslaget. Kommunene har allerede en plikt til å vurdere fosterhjem i barnets familie og nære nettverk. Ytterligere plikter for kommunene på dette område vil bidra til å komplisere ansvarsdelingen mellom Bufetat og kommunene. Andre virkemidler enn lov og forskrift kan også være mer hensiktsmessig for å styrke rekrutteringsarbeidet i kommunene. I høringsnotatet om rammevilkår for private tjenesteytere i barnevernet ble det foreslått å innføre en kommunal egenbetaling for ordinære fosterhjem når Bufetat, gjennom bistandsplikten, tilbyr kommunene fosterhjem de har rekruttert og lært opp. Formålet er blant annet å gi kommunene

sterkere insentiver til å vurdere potensielle fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk før de henvender seg til Bufetat. Forslaget skal følges opp, og Bufdir har fått i oppdrag å vurdere nærmere hvordan en slik ordning kan innrettes.

Krav til fosterhjemmene

Det vil som følge av ny barnevernslov være behov for å revidere fosterhjemsforskriften. I den forbindelse vil departementet vurdere endringer i de generelle kravene som stilles til alle fosterforeldre. Det fremgår av fosterhjemsforskriften i dag at fosterforeldre må ha en "stabil livssituasjon", "alminnelig god helse" og "gode samarbeidsevner". De må også ha "økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn mulighet til livsutfoldelse". I fosterhjemsforskriften § 4 og § 5 fremgår det samtidig en rekke andre momenter som skal vektlegges ved valg og godkjenning av fosterhjem til det enkelte barn. Departementet vil vurdere om de generelle kravene i forskriften heller bør forstås som momenter i en helhetlig vurdering ved valg og godkjenning av fosterhjem, der de ulike momentene må kunne vektes mot særskilte behov som det enkelte barnet kan ha, for eksempel når det gjelder forutsigbarhet, tilknytning til sitt nærmiljø, familie og nettverk og kulturell identitet.

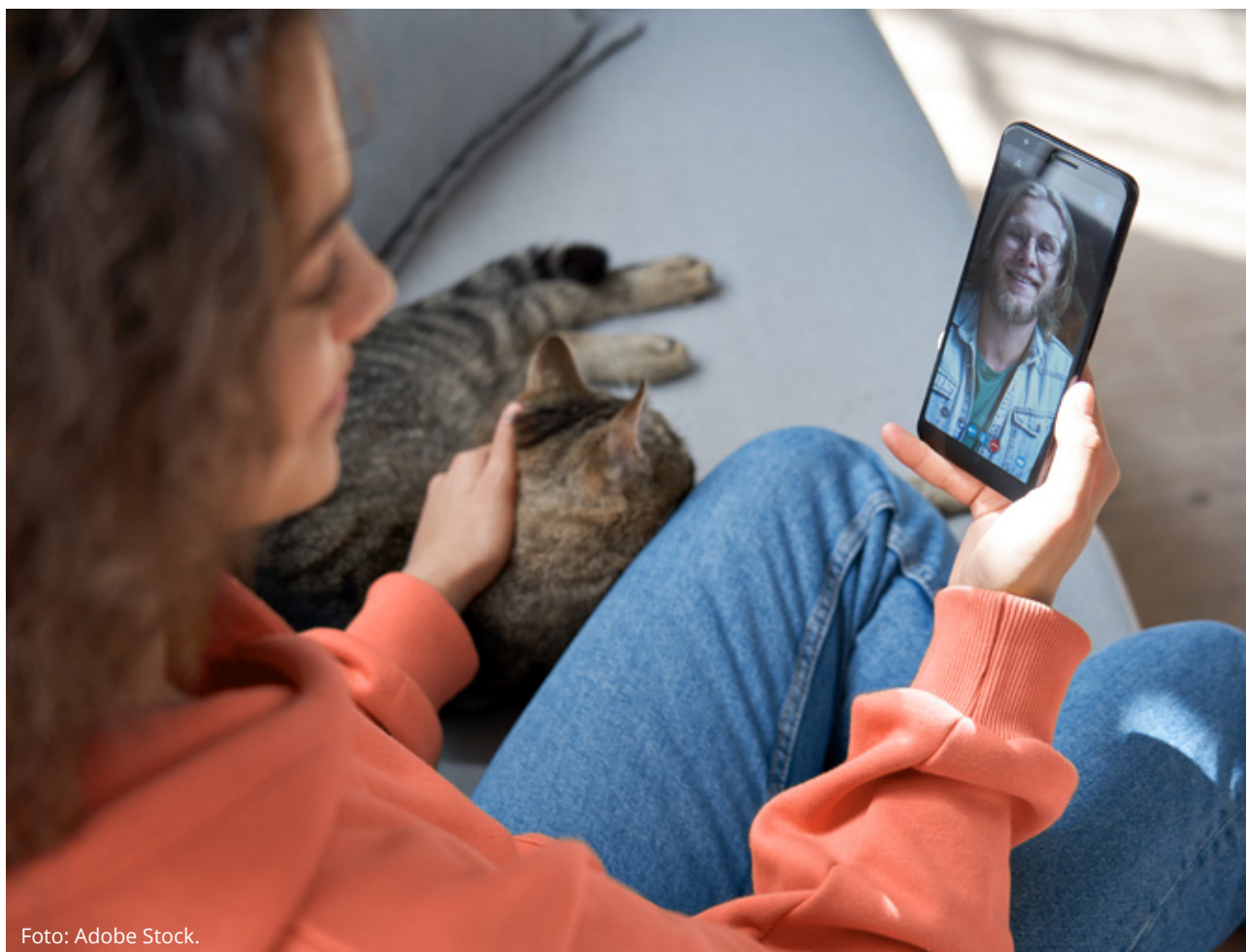

Foto: Adobe Stock.

Foto: Adobe Stock.

5. GOD OPPLÆRING OG OPPFØLGING

Regjeringen vil legge til rette for at barn, barnas foreldre og fosterfamilien får den støtten de trenger fra barnevernet. Det er i dag forskjeller mellom kommunene i hvordan fosterfamiliene blir fulgt opp. Enkelte steder kan fosterhjemsarbeidet være preget av mangel på klare systemer og rutiner. En konsekvens av mangelfull oppfølging kan være at barnet må flytte ut av fosterhjemmet tidligere enn planlagt. Fosterfamilienes opplevelse av manglende støtte påvirker mulighetene til å rekruttere nye fosterfamilier, og brudd i fosterhjem reduserer tilgangen på hjem til nye barn.

Fosterhjemsutvalget mente at god kvalitet i barnevernets oppfølging er avgjørende for å nå målet med fosterhjemsoppholdet og hindre brudd i fosterhjemmet. Utvalget foreslo at fosterhjemsavtalen skal inneholde en konkret plan for oppfølging og at det utvikles faglige standarder for hva som er forsvarlig oppfølging. Utvalget foreslo også tiltak for å differensiere oppfølgings-tilbudet til barnas behov, og at det bør etableres sterkere kompetansemiljøer på fosterhjemsområdet for å styrke kommunenes tilbud om faglig støtte og veiledning til barn og fosterfamilier.

5.1 Krav til opplæring

Flere fosterforeldre opplever at de ikke får god nok informasjon om hva fosterhjemsoppdraget innebærer, før de velger å bli fosterhjem. For å forhindre brudd, er det viktig at fosterforeldre blir godt forberedt på hva fosterhjemsoppdraget innebærer og har realistiske forventninger til oppgaven.

Departementet innfører krav i fosterhjemsforskriften om at fosterforeldre skal ta imot grunnleggende opplæring før barnet flytter inn i fosterhjemmet.² Kravet skal gjelde fra 1. januar 2022. Fosterhjemmet kan ikke godkjennes av kommunen før fosterforeldrene har gjennomført opplæring. Det er ikke alltid mulig for fosterforeldrene å gjennomføre opplæringen før barnet flytter inn, for eksempel i tilfeller der barnet plasseres akutt eller i familie eller nære nettverk. Opplæringen må i slike tilfeller gjennomføres så snart som mulig etter at barnet har flyttet inn.

² Endringer i forskrift om fosterhjem ble vedtatt 6. april 2021: *Forskrift om endring i forskrift om fosterhjem - Lovdata*

Det blir også innført krav om at opplæringen fosterforeldrene mottar skal være i tråd med nasjonale anbefalinger. Kravet skal sikre god kvalitet i opplæringen og et likeverdig tilbud, uavhengig av hvem som gjennomfører opplæringen. Bufetat har plikt til å tilby grunnleggende opplæring til fosterforeldre, men både kommuner og private aktører kan velge å lære opp fosterhjem de selv har rekruttert. Mer informasjon om de nasjonale anbefalingene til innholdet i den grunnleggende opplæringen, samt beskrivelser av hva som inngår i Bufetats opplæringstilbud finnes på Bufdirs nettsider: <http://bufdir.no/fosterhjemsstrategien>.

Bufdir har i tillegg startet utviklingen av en digital plattform for opplæring og oppfølging, som blant annet bygger på de faglige anbefalingene. Denne blir omtalt nærmere under kapittel 5.3.

5.2 Krav til oppfølging

Begrepet oppfølging brukes som en felles betegnelse på ulike former for oppfølging av barnet, barnets foreldre og fosterforeldrene under fosterhjemsoppholdet. Oppfølgingen skal bidra til at barnevernstjenesten får god kunnskap om hvordan det går med barnet og barnets foreldre. I tillegg skal oppfølgingen virke moti-

verende og hjelpe fosterfamilien til å mestre oppdraget de har påtatt seg. Barnevernets oppfølging må også omfatte fosterforeldrenes egne barn.

Kommunenes oppfølgingsansvar er avgrenset mot Bufetats ansvar for å gi fosterhjem grunnleggende opplæring. Kommunenes ansvar vil fra 1. januar 2022 omfatte all veiledning av fosterhjemmet og all annen hjelp og støtte til hjemmet som er nødvendig og hensiktsmessig for å ivareta barnet. Bufdir utarbeider en tjenestekatalog som skal gi mer konkrete beskrivelser av hva Bufetat skal tilby på fosterhjemsområdet og hva kommunene må ivareta.

Departementet tydeliggjør i fosterhjemsforskriften at barnevernstjenestens oppfølging av fosterhjemmet skal være helhetlig og må tilpasses den enkelte fosterfamilie.³ Videre blir det presisert at oppfølgingsansvaret omfatter nødvendig råd, veiledning og støtte til fosterforeldrene og gjelder så lenge barnet er i fosterhjemmet. Endringene i forskriften trer i kraft 1. januar 2022.

Kravet om helhetlig oppfølging innebærer at barnevernstjenesten må se økonomiske, praktiske og faglige virkemidler og tiltak overfor fosterhjemmet i sammenheng. Barnevernstjenesten skal også bidra med å koordinere bistand fra andre tjenester som barnet og

Bufetat har ansvar for at fosterforeldre får nødvendig opplæring og generell veiledning i det å være fosterforeldre, jf. barnevernloven § 2-3 annet ledd bokstav c. Som en oppfølging av Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av barnevernsreformen legges det opp til at lovens begrep «nødvendig opplæring» endres til «grunnleggende opplæring» fra 1. januar 2022. Dette er en språklig endring, for å tydeliggjøre at Bufetats opplæringsansvar gjelder all opplæring som fosterforeldre bør gjennomføre for å kunne ivareta sitt oppdrag. Deler av opplæringen kan tilbys etter at barnet har flyttet inn i fosterhjemmet.

Kommunens plikt til å følge opp fosterhjemmet og barnet er i dag særskilt regulert i fosterhjemsforskriften § 7. Ved ikrafttredelse av barnevernsreformen vil oppfølgingsansvaret fremgå av loven. Bestemmelsen presiserer barnevernstjenestens plikt til å følge opp hvert enkelt barns situasjon i fosterhjemmet og for oppfølging av fosterhjemmet. Bufetat vil som del av barnevernsreformen fra 2022 avvikle sitt tilbud om generell veiledning til fosterhjem. Ansvar for all veiledning av fosterhjem vil da inngå i kommunenes oppfølgingsansvar, og kommunen vil få et utvidet og samlet ansvar for å følge opp fosterhjemmet. Det er vedtatt i fosterhjemsforskriften § 7 at kommunens oppfølging skal være helhetlig og må tilpasses den enkelte fosterfamilie. Ansvar for oppfølging omfatter også nødvendig råd, veiledning og støtte til fosterforeldrene.

Det er videre presisert i barnevernloven § 4-22 fjerde ledd annet punktum at Bufetat har ansvaret for oppfølging av fosterhjem som Bufetat tilbyr etter § 2-3 annet ledd bokstav a og c (beredskapshjem og spesialiserte fosterhjem). Endringen trer i kraft 1. januar 2022.

I bestemmelsen om oppfølging etter vedtak om omsorgsovertakelse er det presisert at barnevernstjenesten skal legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet dersom hensynet til barnet ikke taler mot det. Denne lovendringen trådte i kraft 1. juli 2018.

3 Endringer i forskrift om fosterhjem ble vedtatt 6. april 2021: *Forskrift om endring i forskrift om fosterhjem - Lovdata*

fosterhjemmet har behov for, se nærmere omtale i kapittel 6. Kravet om tilpasset oppfølging innebærer at barnevernstjenesten må skreddersy oppfølgingen og ulike tiltak slik at barna og fosterforeldrene får støtte på de områdene de strever med. Det kan for eksempel være veiledning og hjelp til å håndtere problemstillinger knyttet til fosterforeldrenes egne barn, søsken som ikke bor sammen eller oppfølging av barn med særskilte behov.

Dagens minstekrav om antall oppfølgingsbesøk i fosterhjemmet blir videreført. Det er viktig at barnevernstjenesten har tett kontakt med fosterhjemmet og følger med på hvordan barnet har det og utvikler seg. Dette må blant annet skje gjennom samtaler med barnet og fosterfamilien, og besøkene i fosterhjemmet er avgjørende for å kunne avdekke endringer i barnas behov og for å kunne gi fosterfamilien adekvat veiledning og støtte.

I forslaget til ny barnevernslov har departementet foreslått en ny overordnet bestemmelse om at barnevernet skal ta hensyn til barns etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn i alle faser av en barnevernssak. Dette er også et viktig hensyn i oppfølgingen av barn i fosterhjem.

5.3 Faglige anbefalinger om opplæring og oppfølging

Buudir skal gi faglige anbefalinger om innholdet i opplæringen og oppfølgingen av fosterhjem. Disse vil også omfatte fosterhjem i barnets familie og nære nettverk. Det skal blant annet utvikles anbefalinger til arbeidspro-

sesser i alle faser av fosterhjemsforløpet, som gjennomføring av oppfølgingsbesøk i fosterhjemmet, gjennomføring av samtaler med barn og dokumentasjon av barnevernsfaglige vurderinger. Anbefalingene skal inngå i det digitale kvalitetssystemet som på sikt skal bli integrert i barnevernstjenestens saksbehandlingssystem.

Buudir har også startet utviklingen av en egen digital plattform som skal inneholde moduler for opplæring og oppfølging av fosterhjem. Den digitale plattformen skal gi Bufetat og kommunene et faglig verktøy for å lære opp og veilede fosterhjem innenfor forskjellige problemstillinger og temaer. Modulene i den digitale plattformen skal også bidra til at fosterforeldre på egen hånd kan søke opp kunnskap og informasjon når de trenger det.

Mer informasjon om Buudirs arbeid med å utvikle faglige anbefalinger og verktøy finnes her: <http://buudir.no/fosterhjemsstrategien>.

5.4 Samarbeid med barnas foreldre

Barnevernstjenesten skal ved omsorgsovertakelser aktivt arbeide for at relasjonen mellom barnet og barnets biologiske foreldre blir opprettholdt, og at barn og foreldre kan gjenforenes. I proposisjonen om ny barnevernslov foreslår departementet også å lovfeste at barnevernstjenesten systematisk og regelmessig skal vurdere om det er nødvendig å endre tiltaket eller om vedtak om omsorgsovertakelse kan oppheves. Barnevernstjenesten skal bidra til å styrke foreldrenes

Foto: Adobe Stock.

omsorgsevne, for eksempel ved å tilby råd og veiledning eller sette inn andre foreldrestøttene tiltak. Der hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barnevernstjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet. Arbeidet med tilbakeføring skal ikke gå på bekostning av barnets behov for beskyttelse.

Tilrettelegging av samvær er viktig for å bidra til at relasjonen mellom barn og foreldre blir opprettholdt. I ny barnevernslov foreslås det derfor å lovfeste at barnevernstjenesten skal utarbeide en egen plan for gjennomføring av samvær og kontakt med foreldre, søsken og andre nærstående. Planen skal baseres på en konkret vurdering av barnets behov. Det foreslås at barnevernstjenesten kan innvilge mer samvær med foreldre enn det fylkesnemnda har fastsatt, hvis det ikke er i strid med forutsetningene i nemndas vedtak. Barnevernstjenesten skal med jevne mellomrom undersøke om omstendighetene har endret seg og vurdere om det er behov for å endre samværet. Samvær skal være til barnets beste.

5.5 Sterkere kommunale fagmiljøer

Fosterhjemsutvalget anbefalte å iverksette tiltak for at kommunene utvikler og etablerer miljøer med spisskompetanse på fosterhjemsområdet for å sikre at barn, fosterfamilier og foreldre får tilgang på spesialisert veiledning. Regjeringen vil legge til rette for dette gjennom tiltak for å øke kompetansen i tjenestene og stimulere til tiltaksutvikling og samarbeid mellom kommuner i kommunale læringsnettverk.

Statsforvalterne har fått ansvar for å etablere læringsnettverk mellom kommuner i sitt fylke, og de forvalter midler som kommunene kan bruke til å utvikle og etablere gode oppfølgingstilbud til fosterhjem. Midlene kan også benyttes for å stimulere til å øke kommunenes rekruttering av fosterhjem i barnas familie og nære nettverk. Utviklingsarbeidet i kommunale læringsnettverk skal bidra til tjenestesamarbeid mellom kommuner og sterkere fagmiljøer på fosterhjemsområdet på tvers av kommunegrensene. Statsforvalterne følger opp utviklingsarbeidet.

Bufetat skal samarbeide med kommunene om etableringen av kommunale oppfølgingstilbud og bidra med fag- og metodestøtte. Spisskompetansemiljøet i Bufetat region sør har utviklet en "veilederskole" som kan tilbys kommunene gjennom læringsnettverkene. Arbeidet ses i sammenheng med at ansvaret Bufetat har hatt for generell veiledning av fosterhjem avvikles når barnevernsreformen trer i kraft.

Mer informasjon om satsingen på kommunale læringsnettverk finnes her: <https://www.bufdir.no/barnevernskompetanse>.

Regjeringen har også iverksatt tiltak for å heve kompetansen i barnevernet. Oppfølging av barn i fosterhjem krever blant annet at barnevernstjenesten foretar jevnlike vurderinger av barnets situasjon og vurderer om tiltaket fungerer etter sin hensikt. I proposisjonen om ny barnevernslov foreslår departementet at oppfølging av barn i tiltak skal utføres av ansatte med mastergrad. Det foreslås at kravet skal gjelde fra 2031. Bufdir vil også gå i dialog med NTNU og Regionalt kunnskaps-senter for barn og unge i Midt-Norge om å inkludere ledelse og utvikling av fosterhjemsarbeid som tema i den nasjonale videreutdanningen i barnevernsledelse.

Mange barnevernstjenester har uttrykt behov for mer kompetanse om oppfølging av barn og familier med minoritetsbakgrunn. På oppdrag fra Bufdir tilbyr VID vitenskapelige høyskole et opplæringsprogram i kultursensitiv kompetanse. Programmet er for ansatte i det kommunale barnevernet, de statlige fosterhjems-tjenestene og barnevernsinstitusjoner. Mer informasjon om opplæringsprogrammet finnes her: www.komba.no.

5.6 Videre utrednings- og utviklingsarbeid

Bedre kunnskap om flyttinger og brudd i fosterhjem

Bufdir samarbeider med SSB for å utvikle en forløps-database om barn som mottar hjelp fra barnevernet. Formålet er blant annet å få bedre informasjon om barnevernets bruk av tiltak overfor det enkelte barn over tid. Når databasen er tilgjengelig, vil det være mulig å innhente mer kunnskap om flyttinger og brudd i fosterhjem. Informasjon fra databasen vil etter planen bli tilgjengelig for bruk i forskning og statistikk i løpet av 2021. Parallelt med utvikling av ny statistikk om forløp i fosterhjems plasseringer, jobber Bufdir med å supplere kategoriene i det kommunale fagsystemet. Dette er et mer langsiktig arbeid som vil føre til enda mer presis statistikk om brudd i plasseringer og årsakene til brudd.

Plan for oppfølging av fosterhjem

Departementet vil vurdere fosterhjemsutvalgets forslag om at det skal utarbeides en egen plan for oppfølgingen av fosterhjemmet, som legges ved fosterhjemsavtalen. Det kan være hensiktsmessig med en plan som skal omhandle hvilken veiledning og støtte som skal gis til fosterfamilien. Departementet vil, i samråd med KS og Norsk Fosterhjemsforening, ta initiativ til å revidere fosterhjemsavtalen, og i den forbindelse vurdere behovet for en oppfølgingsplan. Det kan også vurderes om en eventuell oppfølgingsplan bør inneholde beskrivelser av hva fosterhjemmet kan gjøre dersom en kritisk situasjon oppstår utenfor barnevernstjenestens kontortid.

Foto: Adobe Stock.

6. HELHETLIG OG KOORDINERT HJELP

Mange av barna som mottar hjelp fra barnevernet har behov for hjelp fra flere tjenester. Forskning har særlig vist at det er høy forekomst av både somatiske og psykiske helseutfordringer blant barn som bor i fosterhjem. Det er godt dokumentert at barnevernstjenesten, Bufetat og fosterforeldre ofte ikke har god nok kunnskap om barnets helseutfordringer og behov. Manglende kunnskap om barnets fungering og behov kan føre til at barnet ikke får den hjelpen han eller hun trenger. Bufdir har også vist til at barn med nedsatt funksjonsevne, psykiske vansker, atferdsvansker, traumer og tilknytningsforstyrrelser er blant de som ofte må vente lenge på et egnet fosterhjem.

Fosterhjemsutvalget foreslo å innføre en kommunal samordningsplikt for saker som gjelder barn med behov for langvarige og koordinerte tiltak, at kommunen skal utpeke hvem i kommunen som har det koordinerende ansvaret og at barnevernstjenesten skal utarbeide en individuell plan. Utvalget foreslo også å lovfeste at ettervernstiltak for unge som hadde tiltak ved fylte 18 år, kan opprettes, gjenopprettes eller

endres basert på en helhetsvurdering av barnets behov.

6.1 Helsekartlegging

Departementet har foreslått å innføre tilbud om tverrfaglig helsekartlegging til barn som må flytte i fosterhjem eller institusjon.⁴ Forslaget har vært på høring. Den tverrfaglige helsekartleggingen skal bidra til at den kommunale barnevernstjenesten får et bedre grunnlag for å tilrettelegge omsorgen til og oppfølgingen av barn som plasseres utenfor hjemmet. Målet med kartleggingen er ikke å stille diagnoser, men å identifisere barnets behov.

I forslaget legger departementet opp til at Bufetat skal ha ansvaret for å tilby kartleggingen gjennom egne kartleggingsteam. Teamene kan for eksempel bestå av lege eller psykiater, psykologer og fagpersoner med spesialisert barnevernsfaglig kompetanse. Et viktig premiss er at kartleggingen skal være så skånsom som

⁴ Høring - tverrfaglig helsekartlegging av barn i barnevernet - regjeringen.no. Forslaget ble sendt på høring 22. desember 2020. Fristen for høringsinnspill var 22. mars 2021. Barne- og familiedepartementet samarbeider med Helse- og omsorgsdepartementet om oppfølgingen av høringen.

mulig for barnet. Kartleggingen skal ende i en samlet vurdering til barnevernstjenesten. Rapporten fra kartleggingsteamet skal blant annet inneholde en beskrivelse av barnets helse- og omsorgsbehov og eventuelle anbefalinger til oppfølging og veiledning av barnets nye omsorgsgivere.

Det er bevilget midler til utprøving av tverrfaglig helsekartlegging fra høsten 2021.

6.2 Samarbeid, samordning og barnekoordinator

Regjeringen vil styrke oppfølgingen av utsatte barn og unge og deres familier gjennom økt samarbeid mellom velferdstjenestene. Barn i fosterhjem kan blant annet ha behov for kontakt med fastlege, skolehelsetjenesten og behandlere i psykisk helsevern, samt tilrettelegging i skolen, i tillegg til oppfølgingen fosterhjemmet får fra barnevernstjenesten. Familievernkontorene har samtaletilbud til barn, og et særskilt ansvar for å gi et tilbud til foreldre som har barn i fosterhjem eller i barnevernsinstitusjon.

For å forbedre samarbeidet mellom velferdstjenestene til barn og unge har Kunnskapsdepartementet sammen med Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og velferdsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet i Prop. 100 L (2020-2021) *Endringer i velferdstjenestelovgivningen (samarbeid, samordning og barnekoordinator)* foreslått flere regelverksendringer som skal styrke samarbeidet og samordningen av tjenestetilbudet til barn og unge. Lovproposisjonen ble lagt frem for Stortinget i mars 2021.⁵

Det er foreslått følgende endringer:

- Bestemmelsene om plikt til samarbeid i barnevernloven, barnehageloven, friskoleloven, opplæringsloven, introduksjonsloven, helse- og omsorgstjenesteloven, spesialisthelsetjenesteloven, tannhelsetjenesteloven, sosialtjenesteloven og NAV-loven, krisesenterloven og familievernkontorloven blir harmonisert og styrket, slik at vilkårene for samarbeid, både i enkeltsaker og utover enkeltsaker, blir mer like. Det er barnets eller ungdommens behov som skal være avgjørende for om tjenesten har plikt til å samarbeide i enkeltsaker.
- Lovfeste en kommunal samordningsplikt i enkeltsaker, som innebærer at kommunen skal sørge for at det enkelte barn eller ungdom får et samordnet tjenestetilbud, samt at kommunen skal

avklare hvilken velferdstjeneste som skal ta ansvar for å samordne tjenestetilbudet i saker hvor dette kan være uklart.

- Endring av bestemmelsene om individuell plan i barnevernloven, slik at den samsvarer med tilsvarende bestemmelser innenfor helsetjenestene og NAV, samt at det innføres en rett til individuell plan som også gir klageadgang til statsforvalteren. Departementene tar sikte på å utarbeide en felles forskrift om individuell plan når Prop. 100 L (2020-2021) er behandlet av Stortinget.
- En rett til barnekoordinator for familier som venter barn eller har barn med alvorlig sykdom, skade eller nedsatt funksjonsevne, og som vil ha behov for langvarige og sammensatte eller koordinerte tjenester. Barnekoordinatoren skal bidra til at tjenestetilbudet blir godt koordinert. Retten skal ikke bare gjelde ved somatiske lidelser eller tilstander, men også for barn med psykiske helseutfordringer, for eksempel barn som har vært utsatt for vold, overgrep og andre former for omsorgssvikt. Begrepet «familier» skal omfatte de som har omsorgsansvaret for barnet, og bestemmelsen omfatter tilfeller der barnevernet har overtatt omsorgen for barnet, for eksempel når barnet bor i fosterhjem.

6.3 Oppfølging av unge over 18 år

Ettervern skal bidra til at unge voksne med barneverns erfaring får nødvendig hjelp og støtte i overgangsfasen til en selvstendig voksentilværelse. Mange har behov for å fortsette å bo i fosterhjemmet etter fylte 18 år, blant annet for å fullføre videregående opplæring. For mange er det også viktig å ha en varig relasjon til sine fosterforeldre. Det er ikke uvanlig at ungdom flytter litt ut og inn hos foreldrene i overgangsfasen til voksenlivet. Fosterhjemsutvalget mente at dette også bør være mulig for barn i fosterhjem.

Regjeringen har hatt som mål å bedre ettervernet for barn i fosterhjem og å utvide aldersgrensen for rett til ettervern. Aldersgrensen for rett til ettervern ble utvidet til 25 år med virkning fra 1. januar 2021. I Prop. 133 L (2020-2021) foreslår regjeringen å gi klarere vilkår for når barnevernstjenesten har plikt til å tilby etterverns tiltak. Målet er å bidra til at tilbudet i kommunene blir likere, og at det blir mer forutsigbart for den enkelte ungdom hva slags støtte de kan forvente. Det presiseres at tiltak kan iverksettes selv om ungdommen har vært uten tiltak en periode. Ungdommen kan avslå til-

⁵ Prop. 100 L (2020-2021) - regjeringen.no

bud om ettervern, og siden ombestemme seg og søke på nytt.

For å sørge for tettere oppfølging av ungdommen, er det også foreslått nye bestemmelser om oppfølging og planer for ungdom som mottar tiltak etter fylte 18 år. Dersom ungdommen fortsatt skal bo i fosterhjemmet, vil det ofte være naturlig og viktig å involvere fosterforeldrene i utarbeidelse av planen, selv om det ikke er lovfestet en slik plikt.

Bufdir har fått midler til å prøve ut en grunnmodell for hjelpetiltak, som skal hjelpe barnevernstjenesten med

å jobbe mer systematisk, ta i bruk mer virksomme tiltak og sørge for at hjelpen som gis er bedre tilpasset barnas og familiens behov. En prioritert gruppe for utviklingsarbeidet er ungdom med behov for ettervern.

Det er viktig at barnevernstjenesten bistår med å formidle kontakt med andre deler av hjelpeapparatet, dersom det er hensiktsmessig. Dette gjelder også ved avslutning av ettervern. Bufdir og Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet felles retningslinjer for samarbeid mellom barnevernstjenesten og NAV-kontoret. Disse tar også for seg samarbeid om ettervern.

Foto: Bufdir/ByAksel.

Foto: Adobe Stock.

7. MER FORUTSIGBARE RAMMER

Mangel på nasjonale anbefalinger og føringer har bidratt til uforutsigbarhet og forskjeller mellom fosterhjem, som ikke alltid har vært begrunnet i barnas behov. Regjeringen vil derfor klargjøre hvilke rammer som bør gjelde for fosterhjem. Dette gjelder flere områder, som fosterhjemmenes økonomiske rammevilkår, fosterforeldrenes rettigheter og rammene for bruken av spesialiserte fosterhjem og fosterhjem fra private tjenesteytere. Det skal bli tydeligere for de ulike aktørene hvilke vilkår som bør gjelde.

Fosterhjemsutvalget vurderte flere forhold som omhandlet fosterhjemmenes rammevilkår og foreslo tiltak som skulle gi økt forutsigbarhet og likere praksis mellom kommunene. Utvalget mente at systemet med forhandlinger om økonomiske rammebetingelser ikke godt nok ivaretar barnas beste og fosterforeldrenes behov for forutsigbarhet i oppdraget. De trakk frem forhandlinger om frikjøp som krevende for både barnevernstjenester og fosterforeldre. Utvalget foreslo blant annet å innføre en kommunal stønadsordning for ordinære fosterhjem, rett til inntektskompensasjon ved permisjon den første perioden etter at barnet har flyttet inn og at frikjøp etter den første perioden knyttes til tiltak og oppfølging som ikke er forenelig med at fosterforeldrene er i fullt arbeid. Utvalget mente også at

fosterhjem som utgangspunkt burde kompenseres for tap av inntekt og fordeler i arbeidsforhold når de av hensyn til barnet må frikjøpes fra ordinært arbeid, og foreslo derfor at det skulle utredes en ordning for kompensasjon for tap av tjenestepensjon.

Utvalget hadde som utgangspunkt at barnets interesser og behov ved fosterhjemsoppholdet skal ivaretas. De pekte likevel på noen områder hvor fosterforeldrenes rettigheter bør styrkes. Utvalget foreslo blant annet å lovfeste en rett til å uttale seg ved flytting av barnet etter barnevernloven § 4-17 og å opprette et konfliktløsingsorgan som kan bidra til å avklare spørsmål fosterforeldre og barnevernstjenesten er uenige i.

7.1 Økonomiske rammevilkår for ordinære fosterhjem

Regjeringen følger opp flere av fosterhjemsutvalgets forslag gjennom faglige anbefalinger for fosterhjemmenes økonomiske rammevilkår. Anbefalingene skal bidra til at barna får et trygt, stabilt og godt hjem. I tillegg skal rammevilkårene innrettes slik at det viktige

samfunnsoppdraget fosterforeldrene påtar seg anerkjennes. Mer standardiserte rammevilkår skal motvirke uenigheter om økonomisk og faglig støtte og dermed støtte opp om samarbeidet mellom fosterhjemmet og barnevernstjenesten.

Likeverdige og forutsigbare rammer er viktig, både for å rekruttere gode fosterhjem, og for at fosterforeldre skal kunne gjennomføre oppgaven de har påtatt seg på en god måte. Det skal også gi kommunene et styringsverktøy etter at den statlige refusjonsordningen for forsterkningstiltak i fosterhjem avvikles og kommunene får fullt finansieringsansvar for fosterhjem fra 2022.

Anbefalingene vil gjelde fra 2022. Departementet har i Prop. 133 L (2020-2021) foreslått å lovfeste at barnevernstjenesten ikke kan benytte seg av fosterhjem som har inngått avtale med en privat tjenesteyter om godtgjøring eller innholdet i fosterhjemsoppdraget. Det innebærer at de faglige anbefalingene vil gjelde for alle fosterhjem som ikke er spesialiserte. Regjeringen vil følge med på effekten av de faglige anbefalingene og på sikt vurdere forslagene fra utvalget som innebærer lovendringer, se kapittel 7.4.

De ulike elementene i anbefalingene om økonomiske rammevilkår blir beskrevet nedenfor. Anbefalingene er innenfor den økonomiske rammen som departementet legger til grunn at kommunene og Bufetat samlet bruker på arbeidsgodtgjøring og frikjøp av fosterforeldre i dag. Nærmere informasjon om innholdet i modellen finnes på Bufdirs nettsider: <http://bufdir.no/fosterhjemsstrategien>.

En fast grunnstøtte

Alle fosterhjem bør få en grunnstøtte som kompensasjon for oppgavene som følger av fosterhjemsoppdraget. Grunnstøtten skal kompensere fosterforeldrene for at de må bruke av sin fritid på å ta imot opplæring og veiledning og sørge for at barnet får et trygt og godt hjem.

Regjeringen vil at søsken skal bo i samme fosterhjem, der det er mulig og til barnets beste. Grunnstøtten bør derfor utbetales per barn i fosterhjemmet. Grunnstøtten bør være på 1 G årlig og gis i form av en arbeidsgodt-

gjøring som er skattepliktig og gir opptjening i folketrygden. Den bør utbetales i hele perioden barnet bor i fosterhjemmet og komme i tillegg til en eventuell inntektskompensasjon som følge av at en eller begge fosterforeldrene er frikjøpt fra ordinært arbeid. Fosterhjemmet vil i tillegg få barnetrygd for hvert enkelt barn og en standardisert utgiftsdekning for å dekke utgiftene ved å ha et barn boende hos seg.

En standardisert periode med frikjøp

En av fosterforeldrene bør frikjøpes fra ordinært arbeid den første perioden etter at barnet har flyttet til fosterhjemmet. Barn som flytter i fosterhjem trenger tid til å etablere god tilknytning til fosterfamilien. Det er viktig at fosterfamilien får mest mulig ro til dette den første tiden. Den første perioden vil også kreve ekstra innsats for å få på plass kontakt mellom fosterhjemmet og barnevernstjenesten og samarbeid med andre instanser som skal bistå barnet og familien. Frikjøp den første tiden kan gjøre fosterforeldrene bedre rustet til å håndtere utfordringer som oppstår lenger ut i fosterhjemsforløpet og redusere behovet for frikjøp på et senere tidspunkt.

Bufdir har utarbeidet anbefalinger om hvor lenge en av fosterforeldrene bør være frikjøpt. Varigheten varierer med barnets alder. Anbefalingene skal bidra til standardisering og mer forutsigbarhet for både fosterhjemmet og barnevernstjenesten. Dette vil også forebygge uenigheter mellom fosterforeldrene og kommunene som kan svekke samarbeidet om barnet.

Det er naturlig å fravike de anbefalte frikjøpsperiodene dersom fosterfamilien eller barnet selv mener at det ikke er behov for så omfattende frikjøp, og barnevernstjenesten deler denne vurderingen. Dette kan eksempelvis være i tilfeller der barnet har bodd lenge i fosterhjemmet før det formelt ble fosterhjem.

Fosterforeldre som er frikjøpt fra ordinært arbeid bør få kompensasjon fra kommunen for tapt arbeidsinntekt, med et veiledende tak på 6 G. Det kan imidlertid være forhold som kan tilsi et annet kompensasjonsnivå. Dette bør vurderes i den enkelte sak. Kompensasjonen for tapt arbeidsinntekt bør være adskilt fra grunnstøtten.

Det anbefales at alle ordinære fosterhjem gis:

En fast grunnstøtte per barn

En standardisert periode med frikjøp etter at barnet har flyttet inn

Mulighet for frikjøp over lengre perioder når barnets behov tilsier det

Mulighet for lengre perioder med frikjøp

De fleste fosterforeldre vil kunne gå tilbake til ordinært arbeid etter den første frikjøpsperioden. Noen fosterforeldre kan likevel ha behov for mer langvarige perioder med fullt eller delvis frikjøp fra arbeid, fordi barnet trenger omfattende støtte og oppfølging.

Bufdir utvikler kriterier og kartleggingsverktøy for vurdering av frikjøp som vil være tilgjengelige for barnevernstjenestene fra 2022. Det anbefales at kommunen bruker verktøyet for å vurdere behov for og omfang av frikjøp etter den standardiserte perioden. Anbefalingene skal motvirke uønskede forskjeller mellom kommunene, samtidig som de økonomiske rammevilkårene tilpasses fosterhjemmenes og barnas behov. Hovedkriteriet for å vurdere frikjøp utover den standardiserte perioden er hvorvidt tiden fosterforeldrene bruker på aktiviteter som er nødvendige for at barnet skal få omsorg og oppfølging, ikke er forenelig med å være i fullt arbeid. Kartlegging av aktiviteter, og tidsbruken på disse, er derfor et viktig element i vurderingen av frikjøp.

Barnevernstjenesten bør jevnlig vurdere behovet for å opprettholde, nedskalere eller avvikle frikjøp. Det bør også vurderes andre tiltak for å støtte opp om fosterhjemmet, som kan være mer hensiktsmessige enn frikjøp.

7.2 Fosterforeldres uttalerett og klagerett ved flytting

Et vedtak om at et barn skal flytte fra fosterhjemmet til et annet fosterhjem eller institusjon, vil ofte være inngripende i både barnets og fosterforeldrenes liv. Departementet har i Prop. 133 L (2020-2021) foreslått å gi fosterforeldre en lovfestet uttalerett i saker om flytting av et barn. Fosterforeldrene har ofte en klar formening om hva som vil være bra for barnet. Muligheten for å påvirke en situasjon hvor flytting av barnet kan være aktuelt, kan også redusere noe av usikkerheten som fosterforeldre kan oppleve ved fosterhjemsoppdraget. En lovfestet rett for fosterforeldre til å uttale seg understreker betydningen av å innhente og dokumentere fosterforeldrenes synspunkter. Et godt samarbeid med fosterforeldrene er også viktig for at flyttinger som er nødvendige, blir gjennomført så skånsomt som mulig for barnet.

Departementet har også foreslått å lovfeste at fosterforeldre kan gis klageadgang på vedtak om flytting fra fosterhjemmet. Hvis fosterforeldre ønsker å klage på et vedtak om flytting, skal fylkesnemnda foreta en reell vurdering av om fosterforeldrene skal gis adgang til å klage eller ikke. Forslaget er en presisering av gjeldende rett.

Foto: Bufdir/ByAksel.

7.3 Rammer for spesialiserte fosterhjem

Når barnevernsreformen trer i kraft vil det fremgå av loven at Bufetat kan tilby kommunene spesialiserte fosterhjem til barn som har behov for tiltak utenfor hjemmet. Bufetats tilbud blir i dag betegnet som statlige familiehjem. Opphold i spesialiserte fosterhjem skal gi barn med behov for særlig omsorg og oppfølging god omsorg, endrings- og utviklingsmuligheter.

Tilbudet skal gjelde for:

- Barn med behov for spesialisert kompetanse og oppfølging fra omsorgspersoner utover det ordinære fosterhjem med forsterkning kan tilby.
- Barn med alvorlige utfordringer knyttet til emosjonelle vansker, kognitiv og sosial funksjon, psykisk funksjon, atferd – en kombinasjon av disse og/eller en kombinasjon av slike utfordringer og utfordringer knyttet til fysisk funksjon.
- Barn med omfattende og ofte langvarig hjelpebehov som krever bistand og samordning av tiltak fra flere hjelpeinstanser.

Spesialiserte fosterhjem skal være private hjem som er vurdert å ha særlige forutsetninger og kompetanse til å gi omsorg til barn i målgruppen. I tillegg til grunnopplæring for fosterhjem vil hjemmene få spesialtilpasset opplæring for oppgaven forut for og underveis i plasseringen. Spesialiserte fosterhjem skal jobbe på oppdrag for Bufetat, og det stilles særskilte vilkår for oppdraget, herunder at fosterforeldrene ikke kan ha ordinært arbeid ved siden av fosterhjemsoppdraget. Hjemmet skal også følges opp av, og motta systematisk veiledning og opplæring fra, Bufetat. Det er likevel kommunen som skal godkjenne plasseringen, og som har ansvar for oppfølging av og tilsyn med barnet.

Bufetat vil ikke ha plikt til å formidle spesialiserte fosterhjem, slik de har med ordinære fosterhjem, men kan tilby spesialiserte fosterhjem når barnet vurderes å være i målgruppen, og det finnes et tilgjengelig hjem som kan ivareta det. Bufetat skal ikke tilby spesialiserte fosterhjem til barn med behov som kan ivaretas i ordinære fosterhjem.

Departementet har i Prop. 133 L (2020-2021) foreslått at Bufetat fortsatt skal ha adgang til å benytte private tjenesteytere til spesialiserte fosterhjem. Departementet vil imidlertid vurdere hvordan styringen bør innrettes på dette området.

7.4 Videre utrednings- og utviklingsarbeid

Økonomiske rettigheter

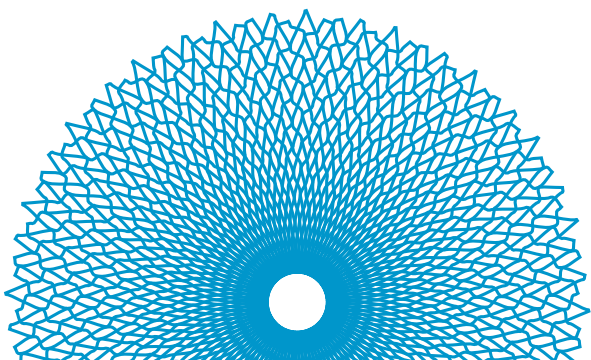
Fosterhjemsutvalgets forslag om en stønad og rett til inntektskompensasjon følges i første omgang opp gjennom faglige anbefalinger. Departementet vil følge med på effekten av de faglige anbefalingene og på sikt vurdere utvalgets forslag om en lovfestet, skattefri stønad som ikke gir opptjening i folketrygden.

Unntaket for at fosterforeldre ikke skal få avkortet dagpenger og arbeidsavklaringspenger som følge av fosterhjemsoppdraget videreføres inntil videre. Departementet vil også vurdere forslaget fra utvalget om en sjablongmessig fastsettelse av tiden fosterforeldre bruker på fosterhjemsoppdraget. Det er først hensiktsmessig å vurdere dette etter at det er avgjort om grunnstøtten skal gjøres om til en stønad og hvordan den i så fall skal innrettes.

Regjeringen vil ikke gå videre med forslaget fra fosterhjemsutvalget som omhandler unntak fra kravene for å motta dagpenger. Dagens ordning innebærer at personer som mottar dagpenger i utgangspunktet må være villige til å ta arbeid hvor som helst i landet, og uavhengig av om jobben de tilbys er på heltid eller deltid. Det foreligger imidlertid allerede unntak fra dette kravet for personer som kan dokumentere tungtveiende sosiale hensyn knyttet til omsorgsansvar for små barn i nær familie. Unntaket innebærer at man kan anses som lokal eller deltids arbeidssøker og dermed unntas fra kravet om å flytte eller pendle for å ta tilbudt arbeid, samt at man kan reservere seg mot kvelds-, natt-, og helgearbeid. Fosterforeldre kan på lik linje med andre foreldre vurderes som lokal eller deltids arbeidssøker. Dette er relevant i tilfeller der fosterforeldre må jobbe redusert for å ivareta hensynet til fosterbarnets særlige behov, eller der barn i fosterhjem har et særlig behov for stabilitet og tilknytning til nærmiljøet.

Tjenestepensjon og forsikringsordning

For fosterforeldre som er frikjøpt fra ordinært arbeid over lengre tid, eller som går helt ut av arbeidslivet som følge av fosterhjemsoppdraget, vil tapt opptjening av pensjon kunne ha stor innvirkning på pensjonsutbetalingen. Fosterforeldre har i dag mulighet for å spare til pensjon gjennom ordninger som er gunstige skattemessig. Enkelte kommuner kompenserer fosterforeldrene for tapt opptjening av tjenestepensjon, og kommunene bør vurdere behovet for dette i den enkelte sak. Fosterhjemsutvalget foreslo å innføre en ordning for kompensasjon for tapt opptjening av tjenestepensjon, men mente at utforming og avgrensning av en slik ordning må utredes nærmere. Departementet har ikke tatt stilling til forslaget, men vil utrede ulike modeller for kompensasjon for tapt opptjening av

tjenestepensjon. En eventuell ordning for dette vil ikke kunne innføres før det er budsjettmessig dekning for det.

Flertallet i fosterhjemsutvalget foreslo å utrede behovet for en forsikringsordning for personskader. Mindretallet i utvalget var uenige i forslaget. Regjeringen vil ikke gå videre med forslaget, hovedsakelig fordi behovet for en forsikringsordning vil variere og kommunen derfor bør vurdere behovet for kompensasjon individuelt. Fosterforeldre har også mulighet for å tegne egne forsikringsordninger, dersom de ser behov for det.

Samarbeid mellom barnevernstjenesten og fosterhjemmet

Det er viktig med et godt samarbeid mellom barnevernstjenesten og fosterhjemmet for at barnet og fosterhjemmet skal få riktig hjelp og støtte og for at fosterforeldrene skal klare oppdraget. Fosterhjemsutvalget foreslo å opprette et konfliktløsningsorgan som kan bidra til å avklare uenigheter mellom fosterforeldre og barnevernstjenesten. Departementet mener imidlertid at det er utfordrende hvis en tredjepart skal ha myndighet til å påvirke og tolke inngåtte

avtaler mellom kommunen og fosterhjemmet, fordi det er kommunene som har det juridiske ansvaret for barn som barnevernet har overtatt omsorgen for. Departementet mener det er mer hensiktsmessig å prioritere tiltak for å fremme samarbeidet mellom barnevernet og fosterfamilien. Strategien inneholder derfor tiltak som skal motvirke konflikter og redusere behovet for forhandlinger mellom barnevernstjenesten og fosterforeldrene. De viktigste tiltakene er tydeligere krav til oppfølging av fosterhjemmet og mer standardiserte økonomiske rammevilkår.

Departementet legger også opp til å revidere fosterhjemsavtalen. I den forbindelse skal endringer som bidrar til bedre samarbeid vurderes. Dette omfatter blant annet forslagene fra fosterhjemsutvalget om at fosterhjemsavtalen skal inneholde en plikt for barnevernstjenesten til å samarbeide med fosterforeldrene, at avtalen skal oppdateres løpende og at det skal utarbeides en egen plan for oppfølgingen av fosterhjemmet som legges ved avtalen, se også omtale under kapittel 5.6.

Foto: Bufdir/ByAksel.

8. AKTØRENE I FOSTERHJEMSSTRATEGIEN

Barn og unge

Barn og unge som bor i fosterhjem skal få omsorg, beskyttelse og trygge voksenpersoner å støtte seg på. Barn og unge med erfaring fra barnevernet skal bli involvert i videre utredningsarbeid på fosterhjemsområdet og i evaluering av tiltak som iverksettes. På nasjonalt nivå vil dette skje gjennom dialog og samarbeid med relevante organisasjoner. Kommunene bør også sørge for at barn og unge får medvirke i lokalt utviklingsarbeid.

Barnas foreldre og søsken

Barnevernstjenesten skal jobbe aktivt for å opprettholde relasjonen mellom barn, foreldre og søsken mens barnet bor i fosterhjem. Barnevernstjenesten skal legge til rette for at barnet kan flytte hjem igjen. Foreldrene og søsken er ofte viktige for barna selv om de ikke bor sammen. Foreldre med erfaring fra å ha barn i fosterhjem skal bli involvert i videre utredningsarbeid på fosterhjemsområdet og i evaluering av tiltak.

Fosterfamilien

Fosterhjemmet ivaretar omsorgen for barn på vegne av barnevernstjenesten og barnets foreldre. Det er viktig at hele fosterfamilien, også fosterforeldrenes egne barn, deltar i prosessen med å bli fosterhjem og ivaretas gjennom fosterhjemsoppdraget. Tiltakene i fosterhjemsstrategien skal gi fosterfamilien gode rammer og nødvendig støtte for å gi barn den omsorgen og hjelpen de trenger. Representanter fra fosterfamilier skal bli involvert i videre utredningsarbeid på fosterhjemsområdet og i evaluering av tiltak.

Kommunene og barnevernstjenestene

Kommunene og de ansatte i barnevernstjenestene skal legge til rette for at fosterhjemmene og barna i fosterhjemmene får rammene, støtten og oppfølgingen de har behov for. KS og representanter fra kommunene og barnevernstjenestene skal bli involvert i videre utredningsarbeid og i evaluering av tiltakene i strategien. Det er viktig at tiltakene blir mest mulig relevante og organisert på måter som er tilpasset tjenestenes virksomhet.

Bufetat

Bufetat skal sørge for rekruttering og opplæring av fosterhjem. Regionene skal delta aktivt i nasjonale kampanjer for å skaffe fosterhjem, samt samarbeide med kommunene og kommunale læringsnettverk om utvikling av fosterhjemsarbeidet i kommunene. Bufetat

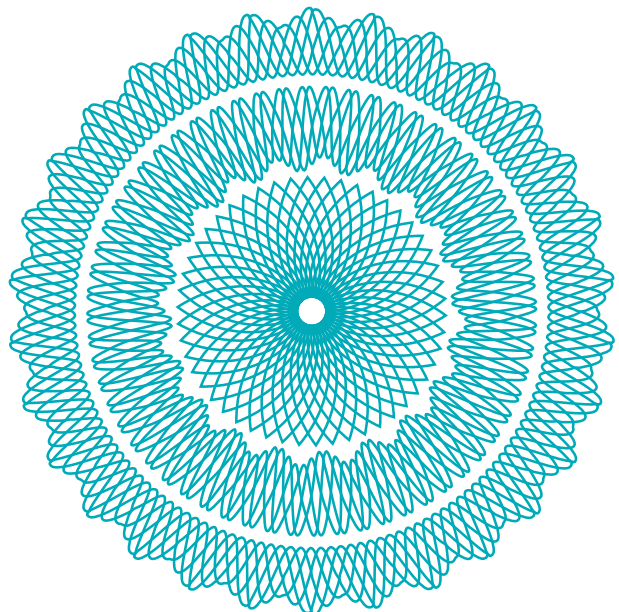
skal videre bistå kommunene med opplæring og implementering av familieråd.

Statsforvalteren

Statsforvalteren (tidligere Fylkesmannen) fører tilsyn med at kommunene oppfyller sine lovpålagte oppgaver og har også ansvar for råd og veiledning overfor de kommunale barnevernstjenestene. Statsforvalteren skal ha god oversikt over situasjonen og utfordringene i det kommunale barnevernet og være et bindeledd mellom direktoratet og kommunene. Statsforvalteren skal i strategiperioden følge opp kommunenes arbeid med å heve kvaliteten på fosterhjemsarbeidet og legge til rette for utviklingsarbeid i kommunale læringsnettverk.

Bufdir

Direktoratet skal gjennomføre utredninger, samt formidle faglige anbefalinger slik at tjenestene får tilgang til den kunnskapen som er nødvendig. Direktoratet har ansvaret for å planlegge, administrere og koordinere arbeidet med fosterhjemsstrategien og de nasjonale tiltakene. Arbeidet skal skje i samarbeid med KS og statsforvalterne, samt representanter for barn og foreldre i barnevernet, fosterfamiliene og barnevernstjenestene. Bufdir skal videre sørge for oppdatert og brukervennlig informasjon om de ulike tiltakene i strategien.

Utgitt av:
Barne- og familiedepartementet
Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
www.publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00
Publikasjoner er også tilgjengelige på:
www.regjeringen.no
Publikasjonskode: Q-1253 B
Design og ombrekking: Konsis
Omslagsfoto: Bufdir/ByAksel
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
04/2021 – opplag 200